

ГОДИНЕ ДУГИХ КОРАКА

1.

Након два месеца смрзавања у стану без пећи у Виа Ђулији, господин Бруни понудио је младим Даблинцима део свог стана: две простране собе у Виа Медолино број 7.

Џемс и Нора (јер, тако су се звали млади Даблинци) опет у пратњи носача крећу пулским улицама, поред велелепне зграде пијаце и продавница на Пјаца Верди. Њихова кућа је на углу, и собе гледају на три стране.

Још истог поподнева у посету им долази Амалија Глобочник, секретарица школе Берлиц. Амалија два пута недељно држи часове хрватског језика малобројним полазницима. Џемса та млада жена подсећа на једну продавачицу из Даблина коју је често сретао у Графтон улици. Амалијину усамљеност Џемс је наслутио приликом првог сусрета у школи Берлиц. Све време њиховог боравка у Пули, Амалија их редовно посећује. Одлази са њима и на недељне излете.

Амалија је заљубљена у мене, каже Џемс једне вечери Нори. – Она је жена која чека брод. Али, пулска лука није велика и можда се никада неће удати.

Ујутро, пре одласка у школу Берлиц, Џемс купује пиво и млеко у продавници поред пијаце.

Амалија се појављује као сенка. Предложила је Нори да јој даје часове италијанског. Неколико месеци касније, у Трсту, Нора ће проговорити италијански.

После часова у школи, Џемс лута Каптелом. Осамљен пуши испод пиније у подножју питаделе. Загледан у зграде арсенала и лукобран, он слути привременост, зна да ће кроз десет или двадесет година намерник под крошњом пиније гледати неки други град, јер све се помера на скали година. И можда ће ћутљива Андрогена, како назива Амалију Глобочник у писмима Станиславу, постати злобна старица.

Мирис мора ношен маестралом испуњава га неком чудном снагом, свешћу да је у њему хиљаде гласова, и да стотине арија мора забележити. Онерасположиће га помисао на посету зубару. Још од париских дана муче га кутњаци. Господин Копеанс му је дао препоруку за војног лекара у болници на Веруди.

Џемс покушава да одбаци мисао о зубару. Нора је у блаженом стању и често ноћу мокри. Порцеланску посуду држе под креветом, и

када пред јутро Нора устане, он се прави да спава. Ужива у танком млазу, са неколико обавезних стаката на крају мелодије, као да присуствује концерту камерне музике.

Фебруар је те зиме 1905. био топао. Џемс и Нора недељом одлазе на оточје Бриона. Госте се козјим сиром и тераном. Увече у Народном дому, окушља се весело друштво. Џемс пева ирске баладе чистим тенором, и прати се на гитари или клавиру. Често је са њима и Ханс Копеанс са супругом Мартом.

Док стоји под пинјом у топлом фебруарском поподневу, Џемс призива зелене очи Марте Копеанс. Синоћ јој је рекао да су то очи гусара. Марта се враголасто смејала, а он јој је испричао своју авантуру са Станиславом у даблинском заливу, прећутавши епизоду са маторим перверзјаком не желећи да се препозна у тој креатури што лута друмовима, као и он.

И господин Хорти има зелене очи, приметио је Ханс Копеанс.

Перспективни официр Миклош Хорти никада није залазио изван елитног простора »Марине Касина«. Осетљиви Џемс се тешко мирио са ароганцијом коју је Хорти испољавао на часовима у Берлицу и зато је Хансову примедбу испратио значајним искашљавањем.

Нора је рекла Марти да њен муж већ дуго пише једну књигу, и чим заврши рукопис отпутоваће у Париз. Марта је рекла да је у Пули досадно, и да много чита. Једва чека лето, па да отпутује код рођака у Трст.

Амалија је приметила да је Пула досадна, али да је сваким даном град све живљи.

Млади пар Даблинаца ширио је круг познаника. Нора је маштала о дану када ће Џемс завршити књигу и отпочети живот у Паризу.

Једне вечери, крајем фебруара, када се пролеће гнездило у Истри, да би са првим ударом мартовске буре нагло ишчезнуло и дошло тек у априлу, Џемс и Нора срели су у Виа Серђији, испред фотографске радње »Руди«, Марту и Ханса Копеанса.

Сликали смо се за вечност, рекао је Ханс Копеанс. – Марта је хтела да се фотографише поред гусарског брода, али господин Руди нема таквих кулиса, па нам је понудио само једну палму.

Затим је Ханс Копеанс предложио да оду до кафеа »Мирамар«. Млади Даблинци су прихватили предлог. Прошли су уским улицама до оближње риве. Када су ушли у кафе, сели су у једини слободан сепаре далеко од прозора.

Како одмиче ваша књига, питала је Марта.

Пловидба још траје, рекао је Џемс, кога је Нора звала Џим. – Копно је далеко, иако се већ сутра може појавити. Пре неколико недеља нисмо ни знали да Пула постоји, а сада живимо у том граду. Тако и књига настаје, као гусарска авантура. Верујем да постоји написана, и само је наше искуство осветли, као електрика.

Када је Џим био мали волео је да црта мапе, рекла је Нора. – Озбиљно се спремао за занат гусара.

Ханс Копеанс га је испитивачки погледао.

Да, да, потврдио је Џемс. – Сада и Пулу имам на својим картама. Али, чим осушимо једра, испловљавамо.

Куда, питала је Марта.

У Трст. Тако нам поручује господин Артифони. Испала је велика забуна у централни Берлица у Цириху, и ми смо случајно дошли у Пулу. Ипак, прија нам.

У повратку из кафеа »Мирамар«, парови су се раздвојили испред »Марине Касина«. Копеанси су пошли десно, према официрској четврти подно Монте Зара, а Нора и Цим се упутише Виа Ђулијом, и онда према Пјаца Верди. Прозори њиховог бившег стана били су тамни.

Ханс је веома даровит, приметно је Цемс, – што се не може рећи и за оног набуситог Хортија. Подсећа на пуњеног ћурана. Ретко недаровит човек за језике. Причају да и матерњи мађарски говори са немачким акцентом. Чујем да је официр од каријере, вероватно се разуме у навигацију, у звезде и ветрове.

Цемс је за тренутак застао, и благим напором тела испустио звучни ветар. Нора се насмејала и ухватила га за руку. Из таме се појавио угао њихове зграде као прамац брода. Када су ушли у свој део стана, ватра беше одавно угашена, али у собама је било топло. Легли су под покриваче и блажено сневали. А када је Нора заспала, Цим је још дуго замишљао физиономије Пуљана које је сретао у том котлу Централне Европе, физиономије које ће га пратити у новим пловидбама. Дозвао је у слух плускање мора у заливу Валкана, тамо где је официрска плажа.

2.

А пловио је у том часу, на другој страни Медитерана, и песник царског имена Константин. И размишљао је о смислу и трајности папирнатих светова које је ткао ноћу, у стиховима, када би се за њим затворила и последња врата неког лучког свратишта. Да није вештине ткања стихова, мислио је Константин, прошлост би ишчезнула као у огледалу, неповратно, у студени ђавољег намаза.

Био је свитац у ноћи Александрије, тог фебруара 1905. године, када се вратио из Грчке, свитац који у стиховима оставља траг забрањених пољубаца дечака што јутром испаравају као медуза на камену. Носио је у устима окус алве и чистог зноја, осећао на кожи бистре очи у чијојнутрини је постојао као старац, тренутак, два у зеницама младости.

Дебела стакла увећавају камене плоче улице, тамне прозоре и самоћу. Те вечери је тужан, јер на путу из луке застаје пред кућом у коју је некада често залазио. Била је то кућа његовог пријатеља који више не живи у том делу града. Са болом се присетио поподнева када се у салону приземља појавио дечак, нечији слуга, и донео пакет. Домаћин се удаљио да преузме пошиљку. Кроз отворена врата салона, Константин је у огледалу посматрао гипку фигуру дечака. А затим је огледало прогутало дечака, и опет је исижавало део зида преко пута и висећи абажур лампе.

Та кућа сада припада људима које не познаје, али огледало је још увек у приземљу, и оно памти фигуру дечака, слугу нечијег, што је само за неколико тренутака боравио у сеновитом приземљу. Те ноћи, стојећи пред кућом, песник царскога имена Константин, осећа студену присутност огледала. Прозори нису осветљени. Константин слуги да у леденој површини ђавољег намаза што га измислише Венецијанци, постоји почетак његове ненаписане песме. Пожурио је рубом ноћи, опрезна

корака кратковидог. Што пре кући, каже у себи песник, и већ пљувачка влажи бледе усне, груди се као једра напињу од узбуђења. Пред њим лебди сто, лампа, постеља, столица. Када стигне у свој стан, продужиће ноћ тамним драперијама на прозорима, а у дубини ђавољег намаза замислити меке удове дечака. Слова исписана тог јутра, биће постојанија од летње олује над Александријом.

Последњи дрхтај хамсина у јесен, када се још једна година смирује, уписује у мрежу година безбрижних становника.

Свитац у ноћи, један од милиона у том дану, распоређених неким недокучивим редом по земаљском глобу. Драперије бледе, и Константин зна да то издише ноћ. Улице већ сакупљају жамор надолазећег дана.

А када неиспаван, али окрешљен ноћним уловом са дна огледала, крене у свој уред, у министарство водопривреде, Константин осећа дах оживљеног дечака и слуги да је написао једну од оних песама што их крајем године не предаје пламену.

Константин се не плаши пламена. Сваке вечери када крене у кафану, нешто се од ватре враћа, и ојачан топлотом, мирисом младих тела, храни се гутајући цветове лотоса.

3.

У рано јулско јутро, када пријатељице ноћи напуштају углове на Гиртлу и улице што се рачвају дубином унутрашњих округа, односећи у препонама дрхтаје сладострасника и усамљеника, горело је светло у једној соби на трећем спрату зграде на углу што спаја Милергасе и Фигергасе.

Погледа уроњена у светлосни круг стоне лампе, седела је Олга над стиховима Константина Кавафија. Јутарња студен преливала јој је боса стопала.

Знала је рецепт против незадовољства што је пристизало полако, таложило се као хумус коралњих острва. Тренутним нерасположењима није потребно супротставити се неком стратегијом. То су искре што брзо гасну. Али, проблем је тежина што се открива већ самном буђењем. Али, проблем је тежина што се открива већ самим буђењем. Олга је рано развила вештину бекства у књижевне светове. Још као гимназијалка обилазила је тихе швајцарске градове где су таворили Ремаркови јунаци. Завидела им је на изгнаничкој судбини, на прохладним јутрима у ресторанима железничких постаја. Ојачана структурама што су јој пружале књиге, Олга је схватила да је то искуство употребљиво у стварности. Из књига, верно пратећи омиљене јунакиње, изградила је модел понашања са првим удварачима. А свако младалачко разочарење гасила је бежећи у књижевне светове што су као вечна ватра бацали светлост на њену путању.

Прво је био Џојс. Касније је дошао Кавафи. Сунчане улице Александрије постале су стварне попут калемегданских сутона. Затим Песоа, и његов Лисабон.

Тог јутра је устала у пола пет, чим је отворила очи и констатовала да је шесточасовни сан окрепио њено тело. Озарила ју је помисао на вечерњи сусрет са Ритом и Тибором. Удахнувши општар јутарњи ваздух, замислила је уснула тела Турака са Нашмаркта, тела у јазбинама поред

магапина, мусаву децу Оријента која ће тамним зеницама јачати истрошену крв народа са дна котла Централне Европе, видела је банке који сањају Тајланђанке, али не сновима песника Константина. Учинило јој се да у том јулском праскорју над Бечом лебди тепих у који се, као из димњака, утискује хиљаде снова из тихих станова. И она је у том јутру приложила своју нит, малену шару на ободу.

Окрепљена призорима што их ткају спавачи, Олга је скувала кафу, налила млеко у шољу, и притворила врата спаваће собе. Затим је ритуално прешла дланом по белим корицама књиге у којој дрема Александрија. Желела је да у тишини јутра, пре него што се огласе машине са градилишта у Марија Хилфе улици, прошета Кавафијевим градом. Чим је растрворила књигу, одлутала је у неко лучко свратиште. Мачјим ходом нестала је у мраку.

А када је у пола осам нечујно изашла из стана, и кренула на Нашмаркт, најпознатију пијачу Беча, град је већ пулсирао шкрипом трамваја са Гиртла, а са простора Марија Хилфе одјекивале су машине.

Олга се спустила до Гумпердорфера, ушла у трамвај број 18, да би на Маргаретен Гиртлу прешла у метро линије 4. Гужва на Нашмаркту, где суботом ради и бувља пијаца, оживела је слике Медитерана убедљивије него проспекти туристичких агенција пред чијим излозима се Олга често заустављала.

Ходала је поред тезги са воћем и поврћем, загледала стаклене витрине са коцкама бугарског, турског и грчког сира, њушила огромне посуде са маслинама. На Нашмаркту је живео један други Беч, густ и омамљив као зачини Оријента. У устима је осећала лепљив траг урми, у слуху многе језике Истока. Севали су зуби у чељустима, но неко зрно злата испод забрањеног чела, магнетни погледи продавца.

Кући се вратила омамљена, као да се тек спустила на писту аеродрома после двоведелног егзотичног путовања у Кенију, или на Тајланд. Дан се уливао у јулску врелину, и када се знојава домогла кладовине стана, спустила је торбе на кухињски под и отрчала у собу да се испружи поред Андреја. Он је још увек дремао, и не отварајући очи привукао је њена рамена.

Где смо јутрос летели на Њилиму?

Само до Нашмаркта, рекла је Олга гурајући лице под ланени покривач.

Узнемирана јутарњим импресијама пожелела је нови замор тела.

Водили су љубав до подне.

Посматрајући њене гипке покрете док је скакутала по стану, Андреј је са зебњом осећао како га њена снага преплављује као талас који може да утопи. И тог јутра је осетио прву сенку старости што се кобно надвила као платно сунцобрана, платно што је само тамна мрља на још увек осунчаној тераси. Слутио је да се оне обале што гледају на отворено море удаљавају, а мисао да ће живот провести без наследника, подрхтавала је у Андреју као претња. Плашио се Олге која ће имати његове године, и тај страх од будуће Олге, обливао га је појудом.

Одломак из романа «Северни зид» који ће до краја 1995. године објавити «Време књиге».